

VLAAMSE COMMISSIE ONROEREND ERFGOED

ADVIES VCOE 2016|095 VAN 17 OKTOBER 2016

OVER DE VOORLOPIGE BESCHERMING ALS ARCHEOLOGISCHE SITE VAN DE SINT-TRUDO ABDIJ IN SINT-TRUIDEN, NAAR AANLEIDING VAN DE ADVIESVRAAG VAN MINISTER GEERT BOURGEOIS VAN 16 SEPTEMBER 2016

De Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, rechtsgeldig samengesteld, brengt op 17 oktober 2016 volgend advies uit:

1. De VCOE ontving op 16 september 2016 een adviesvraag van Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering en minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed over de voorlopige bescherming als archeologische site van de Sint-Trudo abdij in Sint-Truiden. De commissie spreekt zich in voorliggend advies uit over de documenten in het kader van de voorlopige bescherming met name (a) het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming, (b) de fotoregistratie, (c) het afbakeningsplan en (d) het beschermingsvoorstel.
2. De Sint-Trudo abdij werd vermoedelijk midden zevende eeuw gesticht en zou daarmee één van de oudste kloosterstichtingen van Vlaanderen zijn. Bovendien werd de abdij pas opgeheven en grotendeels afgebroken op het einde van de Franse Revolutie, waardoor ze een geschiedenis van meer dan 1100 jaar zou hebben gekend. De abdijsite werd tussen 1939 en 2005 al meermaals archeologisch onderzocht. Deze opgravingscampagnes focusten voornamelijk op het vrij leggen van de restanten van de opeenvolgende abdijkerken, kloosters en het kerkhof. Recent archeologisch onderzoek legde evenwel ook sporen van verschillende hoeve- en bedrijfsgebouwen bloot. Bovengronds zijn vandaag nog de toren van de abdijkerk, het poortgebouw, het abtskwartier en de gebouwen van de abdijsite bewaard gebleven. Deze gebouwen werden bij Koninklijk Besluit van 19 januari 1935 beschermd als monument. De gehele abdijsite werd op 30 juli 1986 als stadsgezicht beschermd. De site maakt ook deel uit van de vastgestelde archeologische zone 'Historische stadskern van Sint-Truiden'.
3. Alvorens in te gaan op de verschillende artikelen van het ministerieel besluit, wenst de commissie enkele algemene bedenkingen te formuleren bij het inhoudelijke dossier. De commissie erkent het archeologische potentieel van de site, maar heeft vragen bij de onderbouwing van het onderzoek en de opbouw van de inhoudelijke argumentatie:
 - a) Onderbouwing: de commissie merkt op dat de bibliografie erg beperkt en grotendeels verouderd is. Bijgevolg worden zowel het beschrijvend als het evaluerend gedeelte op een aantal verouderde inzichten gebaseerd. Bijvoorbeeld het intussen sterk bekritiseerde onderscheid tussen de Schelde-Romaanse en Maas-Romaanse bouwstijl. Daarnaast stelt de commissie vast dat voor de beschrijving van de erfgoedkenmerken en -elementen ook literaire bronnen als historische feitenbron worden gebruikt, hoewel deze bij uitstek vaak topoi en metaforen bevatten, alsook aanvullingen uit latere perioden bevatten. De commissie vraagt het inhoudelijke dossier verder te onderbouwen.
 - b) Opbouw: de commissie merkt op dat in het historisch overzicht (p. 4-6) nauwelijks wordt ingegaan op de historische ontwikkeling van de site. Een overzicht van de verschillende bouw-, heropbouw- en verbouwingsfasen komt wel aan bod in de beschrijving van de erfgoedelementen en -kenmerken (p. 7-10). Hierdoor wordt de beschrijving van de erfgoedelementen -en kenmerken volgens de commissie te historiserend en te weinig

beschrijvend van aard. De commissie vraagt het historisch overzicht uit te breiden met een overzicht van de verschillende fasen die de site doormaakte. De beschrijving van de erfgoedelementen en –kenmerken dient zich dan te beperken tot een loutere beschrijving van het bodemarchief voor zover gekend door de reeds gevoerde opgravingscampagnes.

4. Artikel 1 van het ministerieel besluit legt de bescherming vast als archeologische site van de Sint-Trudo abdij in Sint-Truiden en verwijst naar het afbakeningsplan en de fotoregistratie die als bijlagen bij het beschermingsbesluit werden gevoegd.
5. Artikel 2 van het ministerieel besluit verwijst naar de archeologische waarde die de bescherming verantwoordt en beschrijft de aanwezige erfgoedkenmerken en erfgoedelementen. Wat betreft de beschrijving van de erfgoedkenmerken en erfgoedelementen verwijst de commissie naar haar opmerking in paragraaf 3 b).
6. De beheersdoelstellingen zijn opgenomen in artikel 3 van het ministerieel besluit. De commissie vindt het positief dat deze uitgaan van een behoud in situ en beaamt dat in het geval van archeologisch onderzoek de nieuw verworven kennis maximaal in het geheel van de al aanwezige kennis over de Sint-Trudo abdij en de abdijen in onze gebieden dient ingepast te worden. De commissie kan tevens de aanbeveling om een beheersplan op te maken ondersteunen, maar vraagt daarbij de vermelding van het recht op financiële steun te schrappen.

De commissie stelt vast dat de beheersdoelstellingen tevens ingaan op het beheer van de bestaande abdijgebouwen. Zo wordt gevraagd werkzaamheden aan de beschermde gebouwen vooraf te laten gaan door een bouwarcheologisch onderzoek. Verder stelt de beheersvisie: *“Het is van belang dat de abdijgebouwen die de Franse Revolutie wél hebben overleefd, behouden blijven. Voor een gedeelte werd hier al aan tegemoet gekomen: de abdijscholen, de crypte en het kerkveld werden gerestaureerd en toegankelijk gemaakt voor het publiek. Ook de gevels van de hoevegebouwen die in erfpacht zijn gegeven aan de basisschool werden gerestaureerd. Het poortgebouw en de abtsvleugel verkeren nog in vrij goede staat. Veel slechter is het gesteld met de restanten van de molen en met de hoevegebouwen. Het herstellen en terug in gebruik nemen van deze gebouwen dient dan ook als prioritair beschouwd te worden, om verder verval te vermijden.”* De commissie merkt op dat deze doelstellingen geen betrekking hebben op het bodemarchief van de abdijsite en aldus niet via voorliggende bescherming afgedwongen kunnen worden. De commissie pleit ervoor de beheersdoelstellingen maximaal op maat van de te beschermen archeologische site te formuleren en aldus te beperken tot het archeologisch erfgoed. De commissie meent dat eventuele essentiële maatregelen met betrekking tot de beschermde gebouwen dienen opgenomen te worden in een geactualiseerde bescherming van de abdijsite.

De beheersvisie gaat tot slot in op het aspect ontsluiting en doet concrete suggesties ter verbetering van de leesbaarheid van de site voor bezoekers (uniforme infopanelen, uitgebreide bezoekersgids, systeem met virtuele reconstructies). De commissie erkent het belang van coherente informatie voor bezoekers van een dergelijke gelaagde site, maar merkt op dat de voorgestelde maatregelen ruimer gaan dan het archeologisch erfgoed. In het kader van voorliggend beschermingsdossier zijn deze beheersdoelstellingen volgens de commissie dan ook niet opportuun. De suggesties op vlak van ontsluiting kunnen volgens de commissie wel opgenomen worden in een beheersplan voor de volledige site.

7. Artikel 4 van het ministerieel besluit formuleert de voorschriften voor instandhouding en onderhoud van de te beschermen archeologische site. De commissie ondersteunt artikel 4 van het ministerieel besluit.

8. Artikel 5 somt de toelatingsplichtige handelingen op. De commissie ondersteunt de toelatingsplichten 1° t.e.m. 7°, maar merkt op dat de laatste twee toelatingsplichten niet op maat van de te beschermen site geschreven zijn. Wat betreft toelatingsplicht 8° vraagt de commissie deze enkel van toepassing te maken op de kelders van bestaande gebouwen en niet op alle beschermde gebouwen (zie opmerking paragraaf 5). Tot slot vraagt de commissie toelatingsplicht 9° te schrappen. Op de abdijsite situeren zich immers geen graslanden.
9. In aanvulling op de algemene bemerkingen bij het inhoudelijk dossier (par. 3) formuleert de commissie nog enkele kleine bemerkingen:
- De commissie stelt vast dat nergens in het dossier nadrukkelijk wordt vermeld dat de Sint-Trudo abdij een benedictijnenabdij was. De commissie vraagt dit aan te vullen.
 - In het overzicht van de opgravingscampagnes wordt verwezen naar de verschillende locaties waar vondsten en sporen werden gevonden (erekoer, carré, speelplaats,...). De commissie vraagt deze locaties en de zoekzones van de verschillende opgravingen op een grondplan van de site aan te duiden.
 - Bij de juridische toestand wordt aangegeven dat er zich binnen de afbakening van de archeologische site beschermde monumenten bevinden. Het inhoudelijk dossier stelt dat het gaat om *“de als monument beschermde archeologische overblijfselen van de Sint-Trudo abdij en de kerktoren en de Academiezaal”*. De commissie merkt op dat deze formulering verwarrend is. De betrokken monumenten werden immers niet beschermd omwille van een archeologische waarde. De commissie vraagt daarom het woord ‘archeologische’ te schrappen.
 - Op het omgevingsplan bij het inhoudelijk dossier werd de perimeter van het beschermde stadsgezicht niet aangeduid. De commissie vraagt het plan op dit punt aan te vullen.
10. Op basis van bovenstaande argumentatie en opmerkingen geeft de commissie een voorwaardelijk gunstig advies voor de voorlopige bescherming als archeologische site van de Sint-Trudo abdij in Sint-Truiden. De commissie vraagt:
- Het inhoudelijke dossier verder te onderbouwen en beter te structureren (par. 3), alsook aan te passen aan de vier kleine opmerkingen bij het inhoudelijk dossier (par. 9);
 - De beschrijving van de erfgoedkenmerken en erfgoedelementen aan te passen (par. 5);
 - De beheersdoelstellingen maximaal toe te spitsen op het archeologisch erfgoed (par. 6);
 - De toelatingsplichten aan te passen (par. 8).

Namens de Vlaamse Commissie voor Onroerend Erfgoed,

Michiel Deweydt
Voorzitter